

26 stycznia 2017 roku

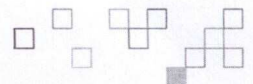
OPINIA

o rozprawie doktorskiej mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej *Współpraca polskich organizacji pozarządowych z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w pomocy rozwojowej a dyplomacja publiczna*, Wrocław 2016, s. 234

Do oceny rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej zostanie zastosowanych pięć kryteriów: a) wartość podjętego problemu badawczego; b) konstrukcja rozprawy; c) treść rozprawy; d) zastosowane metody badawcze; e) baza źródłowa, czyli wykorzystane dokumenty i opracowania oraz ich reprezentatywność dla podjętego tematu.

Problem badawczy. Przedmiotem analizy w opiniowanej rozprawie doktorskiej są, na poziomie teoretycznym, powiązania pomiędzy pomocą (współpracą) rozwojową a dyplomacją publiczną, natomiast na poziomie praktycznym to, jak działania polskich organizacji pozarządowych, realizujących projekty pomocowe na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych, wpisują się w kontekst dyplomacji publicznej Polski. Należy jednoznacznie stwierdzić, że podjęty przez mgr

Katarzynę Zalas-Kamińską problem badawczy jest oryginalny i dosyć nowatorski w

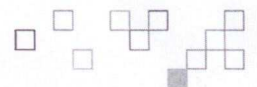

literaturze polskiej. Dotychczas tylko prof. B. Ociepka w swojej monografii *Miękka siła i dyplomacja publiczna Polski* dosyć syntetycznie prezentowała ten obszar badawczy. Chociaż należy zwrócić uwagę, że w ostatnim numerze czasopisma *Historia i Polityka* (nr 16 z 2016 roku), pojawił się artykuł K. Zielińskiej *Development Diplomacy. Development Aid as a Part of Public Diplomacy in the Pursuit of Foreign Policy Aims: Theoretical and Practical Considerations*, co świadczy o wzrastającym zainteresowaniu rolą pomocy rozwojowej w dyplomacji publicznej i polityce zagranicznej państwa.

Podjęty w rozprawie problem badawczy jest wielowątkowy. Po pierwsze, jest to problem dotyczący wzrastającej aktywności sektora pozarządowego na arenie międzynarodowej, w tym również w sferze dyplomacji. Po drugie, jest to problem pomocy zagranicznej świadczonej przez Polskę, często krytycznie ocenianej ze względu na szczupłość środków czy niewłaściwie ukierunkowane priorytety (i geograficzne i tematyczne). Po trzecie, jest to problem niełatwej współpracy pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych a sektorem pozarządowym w realizacji pomocy rozwojowej. Należy pamiętać, że 75% wszystkich środków przeznaczonych na współpracę rozwojową Polski stanowią składki do UE i innych organizacji międzynarodowych, jedynie 25% jest przeznaczane na pomoc dwustronną, z czego tylko ok. 20% realizowane jest poprzez system grantowy przez organizacje pozarządowe. Wreszcie po czwarte, najważniejszym problemem badawczym w recenzowanej pracy jest wpisanie działań organizacji pozarządowych prowadzonych w zakresie pomocy rozwojowej w kontekst dyplomacji publicznej realizowanej przez Polskę.

Ta wielowątkowość problemu badawczego sprawia, że faktycznie dosyć trudno ująć go w klarowny, a jednocześnie "zgrabny" tytuł. Tytuł powinien krótki, jasny i jednoznaczny. W recenzowanej rozprawie jest on zdecydowanie za długi, zbyt rozbudowany, a przez to staje się mało czytelny. Być może należałoby zastosować podtytuł Nie jestem też zwolenniczką używania w tytułach konstrukcji typu "problem a problem".

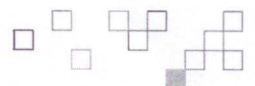

Struktura rozprawy. W strukturze rozpraw naukowych zawarta jest wizja konceptualizacji i porządkowania podjętego problemu badawczego. W pracy naukowej zasadą konstruowania struktury jest przyjęcie czytelnego kryterium porządkowania logiki układu treści, przy zachowaniu zasady ich rozłączności. Jest to swoiste „rozłożenie” na części obszaru badawczego określonego w tytule, przy uwzględnieniu słów kluczowych. Podstawowe słowa kluczowe, wokół których zbudowana jest struktura recenzowanej rozprawy to: organizacje pozarządowe, pomoc rozwojowa i dyplomacja publiczna. Słowa te konsekwentnie są używane w tytułach poszczególnych rozdziałów. Równie konsekwentnie Doktorantka stosuje w tytułach konstrukcję „pomoc rozwojowa a dyplomacja publiczna”.

Układ treści na poziomie rozdziałów jest logiczny i świadczy o przemyślanej koncepcji przeprowadzenia badań. Doktorantka łączy wiedzę ogólną na temat pomocy rozwojowej, dyplomacji publicznej oraz powiązań pomiędzy nimi z wiedzą szczegółową dotyczącą działań polskich organizacji pozarządowych w zakresie obydwu dziedzin. Należy podkreślić, że spełniony jest wymóg rozłączności treści rozdziałów.

Poprawna jest również struktura wewnętrzna rozdziałów. Istnieje jednak drobne odstępstwo. W rozdziale pierwszym wyodrębniono 1.4.1 bez wyodrębnienia 1.4.2. Dyskusyjne są natomiast tytuły niektórych podrozdziałów. Czasami są bardzo „niezręczne” lub wręcz publicystyczne. Na przykład tytuł podrozdziału 2.1. *Polska polityka rozwojowa w latach 2004-2012*, raczej powinien brzmieć *Polityka rozwojowa Polski w latach 2004-2012*. Podobnie tytuł podrozdziału 2.3: *Polska dyplomacja publiczna w latach 2004-2012* powinien brzmieć *Dyplomacja publiczna Polski w latach 2004-2012*. Skrót NGO jest oczywiście często stosowany również w języku polskim (co prawda głównie w publicystyce), ale skoro w tytule Doktorantka używa określenia organizacje pozarządowe, powinna go konsekwentnie stosować również w tytułach rozdziałów i podrozdziałów. Poza tym, jeżeli stosowana jest liczba mnoga, to w pisowni

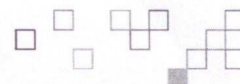

angielskiej używa się skrótu NGOs. Ponadto mało czytelnie, a nawet niegramatycznie, sformułowany jest również tytuł podrozdziału 3.2.2. *Projekty dotyczące budowania NGO w państwach biorcach*, zamiast budowania NGO lepiej byłoby użyć sformułowania „budowania instytucji społeczeństwa obywatelskiego” czy „sektora pozarządowego”, a także tytuł podrozdziału 3.2.3 *NGO, aktywne w pomocy rozwojowej, w realizacji zadań z zakresu dyplomacji publicznej*. Publicystyczny jest także tytuł podrozdziału 5.3. *Spojrzenie w przyszłość*. Generalnie, o ile zawartość merytoryczną poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów należy ocenić pozytywnie, to tyle Doktorantka ma problem z klarownym, spełniającym rygory naukowe formułowaniem tytułów.

Treść rozprawy. Rozprawa doktorska mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej została napisana na dobrym poziomie merytorycznym, w ujęciu analitycznym, z wykorzystaniem bogatego materiału empirycznego na temat działań polskich organizacji pozarządowych w zakresie pomocy rozwojowej i dyplomacji publicznej. Wyraźnie widoczna jest szeroka wiedza Doktorantki na temat funkcjonowania organizacji pozarządowych, wynikająca nie tylko z literatury, ale również, co podkreśla we Wstępie, z praktycznej obserwacji (udziału) w projektach sektora pozarządowego. Mgr K. Zalas-Kamińska w wielu aspektach przedstawia własny punkt widzenia analizowanych problemów, często krytyczny wobec obowiązujących rozwiązań.

Na pozytywną ocenę zasługuje także warstwa koncepcyjna rozprawy. Doktorantka definiuje problem badawczy poprzez sformułowanie 6 pytań badawczych, na które konsekwentnie szuka odpowiedzi na drodze badań przeprowadzonych w pracy. Co istotne w sposób wyraźny odnosi się do nich w Zakończeniu. Pewien niedosyt powstaje w kwestii przyjętych hipotez badawczych. Mgr K. Zalas-Kamińska formułuje tylko jedną hipotezę, że „polska pomoc rozwojowa, w tym szczególnie jej elementy realizowane przy współudziale NGO, zaczęła się wpisywać w założenia kształtującej się polskiej dyplomacji publicznej”. Hipoteza ta spełnia co prawda zasadę ogólności, to znaczy

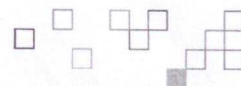

objęcia zakresem wszystkich faktów, zjawisk i procesów z danego zakresu rozpoznawania rzeczywistości, ale jej treść bardziej przypomina twierdzenie niż ujmowanie zależności przyczynowo-skutkowych między analizowanymi zjawiskami.

Doktorantka przyjmuje w pracy określone ramy czasowe przeprowadzonych badań i analiz: lata 2004-2012. Warto podkreślić, że są one bardzo precyzyjnie i przekonująco uzasadnione.

W kontekście warstwy koncepcyjnej rozprawy zastanawia jedynie fakt, iż Doktorantka w rozprawie przyjmuje definicję pomocy rozwojowej proponowaną przez OECD (ODA), natomiast konstrukcja i treść pracy zdecydowanie bardziej odnoszą się do pojęcia współpraca rozwojowa w rozumieniu *Ustawy o współpracy rozwojowej*. Oficjalna pomoc rozwojowa jest definiowana przez OECD jako darowizny i pożyczki przekazywane przez instytucje rządowe lub organizacje międzynarodowe, mające na celu **wsparcie rozwoju gospodarczego i dobrobytu w krajach rozwijających się**. Natomiast ustawa traktuje pojęcie współpracy rozwojowej znacznie szerzej, o czym zresztą Doktorantka wspomina bardzo przelotnie (s.57). Na współpracę rozwojową składają się: **pomoc rozwojowa** rozumiana jako promowanie i wspieranie rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego oraz wspieraniu trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego, podejmowaniu działań zmierzających do redukcji ubóstwa i poprawy stanu zdrowia ludności oraz podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności; **pomoc humanitarna** oraz **działania edukacyjne**. Zarówno struktura pracy, jak i jej treść wyraźnie wskazuje, że Doktorantka raczej odnosi się do pojęcia współpracy rozwojowej w rozumieniu Ustawy, a nie oficjalnej pomocy rozwojowej w rozumieniu OECD.

Pozytywną stroną rozprawy jest również klarowność formułowania myśli oraz spójność prowadzonego wywodu. Wiedza jest porządkowana w sposób logiczny. Wartością dodaną są liczne tabele, w ramach których Doktorantka dokonuje zarówno

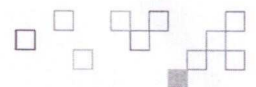

syntetycznej charakterystyki przedstawianych koncepcji, jak i porządkuje materiał empiryczny. Dla pełnej klarowności wywodu niewątpliwie pomocne byłoby umieszczenie wstępów do każdego z rozdziałów, a także wniosków na ich zakończenie. Każdy rozdział rozprawy stanowi przecież pewną koncepcyjnie uzasadnioną całość, w ramach której prowadzony wywód wymaga podsumowania. Tego zabiegu zdecydowanie brakuje w recenzowanej rozprawie.

Należy natomiast podkreślić, że rozprawa została napisana językiem zrozumiałym i komunikatywnym, z dobrze prowadzoną narracją. Widać również troskę o precyzję stosowania siatki pojęciowej właściwej nauce o polityce. Praca nie jest jednak wolna od języka publicystycznego. Z języka publicystyki zapożyczona została na przykład przymiotnikowa forma określania podmiotów polityki: „polska dyplomacja publiczna”, „polski MSZ”. Zdarzają się też bardzo nieliczne błędy literowe, niektóre z nich dosyć zabawne, np. „rolę promocji **dekoracji** i udanej transformacji ustrojowej” (s. 128), czy „światowego **spokoju**” (s. 129).

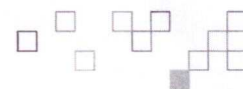
Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. Rozdział pierwszy stanowi ramę metodologiczną badań przedstawionych w dalszej części rozprawy. Otwiera go krótka analiza ewolucji zarówno struktury podmiotowej, jak i struktury przedmiotowej stosunków międzynarodowych. Analiza ta jest istotna z punktu widzenia problemu badawczego rozprawy. Po pierwsze pokazuje, że organizacje pozarządowe stały się istotnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych, a współczesne środowisko międzynarodowe to splot interakcji pomiędzy aktorami państwowymi i niepaństwowymi. Po drugie, zwraca uwagę na wzrastającą liczbę obszarów i problemów w stosunkach międzynarodowych, które w dużej części są powiązane z zagadnieniami pomocy rozwojowej. Warto by było również zaakcentować, że ewolucja struktury podmiotowej i przedmiotowej dyplomacji sprawia, że zmieniają się adresaci działań dyplomatycznych.

Nie są nimi wyłącznie rządy innych państw, ale również ich społeczeństwa. Stąd coraz większe znaczenie dyplomacji publicznej.

W kolejnej części rozdziału mgr K. Zalas-Kamińska przedstawia definicje pomocy rozwojowej i dyplomacji publicznej. Warte podkreślenia jest to, że jednoznacznie wskazuje, którą definicję przyjmuje jako adekwatną do dalszych rozważań badawczych. Zajmuje też wyraźne stanowisko w kwestii terminologicznej, rzeczowo argumentując dokonany przez siebie wybór. Niemniej należałoby zwrócić uwagę, że zakres przytaczanych terminów polityka rozwojowa, współpraca rozwojowa, pomoc rozwojowa jest różny. Pomoc rozwojowa jest elementem polityki rozwojowej państwa, która obejmuje także całokształt działań państwa w obszarach mających wpływ na państwa biorców pomocy (polityka handlowa, polityka dotycząca migracji, polityka rolna itd.). Współpraca rozwojowa jest natomiast procesem, który zakłada współdziałanie pomiędzy państwami dawcami i państwami biorcami pomocy. Ponadto w praktyce polskiej funkcjonuje również pojęcie pomocy zagranicznej.

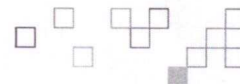
Wartościową częścią rozdziału pierwszego jest przedstawienie relacji pomiędzy dyplomacją publiczną i pomocą rozwojową według koncepcji J. Pammenta, a następnie na tej podstawie, przy zastosowaniu wybranych metod badawczych, zbudowanie autorskiego modelu badania wzajemnych powiązań, w którym wskazany jest przedmiot badań i narzędzia badawcze. Mgr K. Zalas-Kamińska, zgodnie z przyjętą przez siebie definicją dyplomacji publicznej, analizuje pomoc rozwojową w kontekście budowania wizerunku państwa oraz w kontekście budowania relacji. O ile argumentacja dotycząca pierwszego kontekstu jest klarowna, o tyle w przypadku drugiego kontekstu jest mniej czytelna i trafna.

Budowanie relacji to, według M. Leonarda, najbardziej długofalowy wymiar dyplomacji publicznej. W jaki sposób pomoc rozwojowa, działania organizacji pozarządowych w tym zakresie wpływają na tworzenie trwałych więzi międzyludzkich? Jak budują relacje między społeczeństwami i państwami? Jaki potencjał w tym zakresie posiadają organizacje pozarządowe?

Rozdział drugi jest zastosowaniem wiedzy ogólnej zawartej w rozdziale poprzednim do badania powiązań pomiędzy pomocą rozwojową i dyplomacją publiczną na gruncie polskim. Co istotne, Doktorantka dostosowała przyjęty wcześniej model badawczy do analizy przypadku Polski. Należy podkreślić, że analiza ta została przeprowadzona w sposób bardzo kompetentny, a formułowane wnioski są logiczne i trafne. Mgr K. Zalas-Kamińska słusznie zauważyła, że obszarem wspólnym dla działań w ramach pomocy rozwojowej i dyplomacji publicznej była promocja demokracji oraz przekazywanie doświadczeń z udanej transformacji. Wykazała to w sposób czytelny w podrozdziale 2.4., zestawiając w tabeli projekty z zakresu pomocy i rozwojowej (realizowane przez Departament Współpracy Rozwojowej) i projekty z zakresu dyplomacji publicznej (realizowane przez Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej). Dokonała również dobrej analizy budowania wizerunku Polski poprzez pomoc rozwojową, wskazując, iż o ile w warstwie komunikacyjnej można mówić o spójności treści przekazu, o tyle kierunki tego przekazu były diametralnie różne. Obrazuje to tabela wskazująca państwa priorytetowe dla Polski w pomocy rozwojowej oraz pod kątem promocji państwa (s. 87).

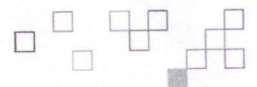
Słabszym punktem rozdziału drugiego jest podrozdział 2.4.2. Zgodnie z przyjętą w rozdziale pierwszym koncepcją badawczą powinien się odnosić do kontekstu budowania relacji. Podobnie jednak jak w rozdziale poprzednim Doktorantka słabo identyfikuje ten kontekst.

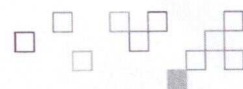
Rozdział trzeci stanowi analizę udziału sektora pozarządowego w projektach z zakresu polskiej pomocy rozwojowej w latach 2004-2012. Wskazuje, że polskie organizacje pozarządowe łącznie przeprowadziły ponad 900 przedsięwzięć pomocowych, głównie w obszarach z zakresu edukacji, wsparcia samorządu lokalnego oraz organizacji pozarządowych, skierowanych przede wszystkim do państw Partnerstwa Wschodniego. Bardziej szczegółowej analizie zostały poddane projekty pomocowe dotyczące mediów oraz budowania sektora pozarządowego. Notabene, nasuwa się tu pytanie co wspólnego z pomocą rozwojową rozumianą przez pryzmat definicji QECD ma wspieranie z funduszy pomocowych TV Bielsat? Podobnych pytań o „specyfikę” polskich projektów pomocowych jest zresztą o wiele więcej, ale oczywiście nie są one skierowane do Doktorantki. Na pewno dwa analizowane obszary wpisują się w kontekst dyplomacji publicznej Polski, a szerzej w cele polityki zagranicznej RP. Mgr K. Zalas-Kamińska prezentuje szeroki przegląd projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe w obydwu obszarach w postaci obszernych tabel (s. 140-143 i s. 152-154). Zarówno projekty medialne, jak i te skierowane na budowanie instytucji społeczeństwa obywatelskiego prowadzone były przede wszystkim w państwach Partnerstwa Wschodniego, głównie na Ukrainie i Białorusi. Na pozytywną ocenę w rozdziale trzecim zasługuje niewątpliwie szeroka i szczegółowa analiza udziału organizacji pozarządowych w projektach pomocowych i humanitarnych, nieco mniej wnikliwe Doktorantka analizuje je w kontekście dyplomacji publicznej.

W rozdziale czwartym mgr K. Zalas-Kamińska odnosi się do ważnej kwestii wewnętrznego wymiaru dyplomacji publicznej. Jest on skierowany do obywateli własnego państwa i oznacza sposób i formy komunikowania obywatelom działań państwa z zakresu polityki zagranicznej oraz zyskiwania ich poparcia. Pomoc rozwojowa jako komponent polityki zagranicznej wymaga niezwykle intensywnej dyplomacji publicznej

– edukacji, informowania i promocji. Na wszystkie te aspekty zwraca uwagę Doktorantka, analizując udział sektora pozarządowego w edukacji globalnej, informowaniu o pomocy rozwojowej i promowaniu tej pomocy wśród polskiego społeczeństwa. Generalnie Polacy są zgodni co do tego, że należy pomagać, natomiast w społecznym odczuciu pomoc powinna być kierowana przede wszystkim do państw Afryki i dotyczyć wsparcia rozwoju gospodarczego i dobrobytu biednych państw. Jak słusznie zauważa dr K. Zalas-Kamińska „tego typu podejście mogło utrudniać wprowadzanie zadań z zakresu dyplomacji publicznej związanych z promocją demokracji i wymagało działań, które prowadziły do większego utożsamiania się Polaków z demokratyzacją, solidarnością, walką o wolność”. Przedstawiony przez Doktorantkę w dalszej części rozdziału przegląd projektów w zakresie edukacji globalnej czy działań promocyjno-informacyjnych stwarza jednak wrażenie, że edukowano, informowano i promowano pomoc rozwojową raczej w rozumieniu definicji OECD niż w rozumieniu celów dyplomacji publicznej Polski. Zasadna więc uwaga o „braku spójności w tworzeniu obrazu polskiej pomocy” (s.183) powinna być uzupełniona również o ten wątek.

Rozdział piąty jest nie tylko podsumowaniem dotychczasowych ustaleń badawczych Doktorantki, ale również zawiera wiele rekomendacji, które mogą być użyteczne dla praktyki dyplomacji publicznej Polski (zwłaszcza w podrozdziale 5.53). Mgr Zalas-Kamińska na podstawie badań przeprowadzonych w poprzednich rozdziałach identyfikuje komponenty potencjalnej „inteligentnej siły” (*smart power*) Polski. Zalicza do nich, z jednej strony łączenie zabiegów dyplomatycznych (siła miękka) z pomocą rozwojową (siła twarda i miękka) w aspekcie przekazywania know-how w demokracji i transformacji, a z drugiej strony udział w tych działaniach polskich organizacji pozarządowych. Jednocześnie identyfikuje czynniki, które sprawiają, że wykorzystanie „inteligentnej siły” w stworzeniu „niszy dyplomatycznej” służącej budowaniu pozycji państwa na arenie międzynarodowej poprzez pomoc rozwojową jest w przypadku Polski niezwykle trudne.

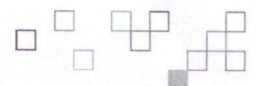

Założenia metodologiczne. Warstwa metodologiczna opiniowanej rozprawy doktorskiej zasługuje na ogólnie pozytywną ocenę. Mgr K. Zalas-Kamińska odwołuje się do szkół myślenia ukształtowanych w nauce o stosunkach międzynarodowych. Podstawę teoretyczną tworzy neoliberalizm w postaci teorii kompleksowej współzależności R. Keohane'a i J. Nye'a. Szkoda tylko, że Doktorantka chociażby syntetycznie nie odwołała się do jej głównych założeń. Celem metodologicznym pracy jest zweryfikowanie możliwości zastosowania koncepcji J. Pammenta, dotyczącej związków między dyplomacją publiczną a pomocą rozwojową, do analizy przypadku Polski. Brakuje odniesienia się do tego celu w Zakończeniu rozprawy.

Na wysoką ocenę zasługują zaprezentowane w tabeli na s. 30 ogólne założenia badawcze (powiązanie przyjętych metod z celami badawczymi). Mgr K. Zalas-Kamińska deklaruje zastosowanie kilku metod badawczych: analiza polityki zagranicznej, case study, desk research, analiza sieciowa, elementy analizy instytucjonalnej. Co istotne i warte podkreślenia zostały one faktycznie zastosowane. Należy tylko zauważyć, że desk research trudno uznać za metodę badawczą w naukach o polityce, można ją raczej zaliczyć do technik badawczych.

Baza źródłowa rozprawy jest dosyć obszerna. Wyróżnia ją kilka cech. Po pierwsze, wykorzystanie wielu dokumentów, danych statystycznych, badań opinii publicznej dotyczących pomocy rozwojowej, dyplomacji publicznej, jak i organizacji pozarządowych. Potwierdza to przeprowadzenie przez mgr Katarzynę Zalas-Kamińską badań własnych. Po drugie, wykorzystane zostały liczne, reprezentatywne dla podjętego tematu opracowania. Należy jednak zauważyć, zwłaszcza w kontekście rozdziału pierwszego, że anglojęzyczna literatura dotycząca ww. kwestii jest znacznie obszerniejsza niż ta wykorzystana w rozprawie.

* * *

Reasumując, należy podkreślić, że zawarte w opinii uwagi krytyczne lub polemiczne nie zmieniają ogólnej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej. Rozprawa została napisana na dobrym poziomie merytorycznym i metodologicznym. Stanowi samodzielne rozwiązanie oryginalnego problemu badawczego. Mgr K. Zalas-Kamińska wykazała się w niej nie tylko wiedzą szczegółową na temat współpracy polskich organizacji pozarządowych z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, ale także wiedzą ogólną z zakresu stosunków międzynarodowych, a w szczególności pomocy rozwojowej i dyplomacji publicznej.

Mając na uwadze powyższe stwierdzam, że rozprawa mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej **spełnia** wymagania określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami. **Wnioskuje więc o dopuszczenie mgr Katarzyny Zalas-Kamińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Dr hab. Beata Surmacz

